

ELS EFECTES DE LA CRISI A BALEARS (VI)

LA CRISI NO HA D'ATURAR L'EXTENSIÓ DE LES TIC

Dediquem el número 8 de TEMES SOCIOECONÒMICS GADESOS a un aspecte que considerem fonamental pel present i futur del tarannà socioeconòmic de les Illes Balears: la utilització de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació a les Illes il·lenques i per part de les persones. Per fer-ho analitzarem algunes de les dades que ens proporciona l'enquesta sobre equipament i ús de les TIC de l'any 2011, elaborada per l'INE.

No hi ha dubte que les TIC -i més concretament Internet- han revolucionat les societats fins a un extrem que no és exagerat parlar de major o menor alfabetització en funció d'un major o menor ús d'aquestes tecnologies. Òbviament, una societat "més alfabetitzada" és una societat amb més possibilitats d'optimitzar les seves energies competitives i, per tant, és més plausible parlar de societats amb major nivell d'igualtat d'oportunitats i de cohesió social. Així doncs, la utilització d'aquestes tecnologies és un assumpte de l'àmbit socioeconòmic i justifica plenament que el tractem en aquesta publicació.

Com sempre, des de la Fundació Gadeso esperam que tot sigui del vostre interès.

A la web de la Fundació Gadeso hi trobareu totes les nostres

PUBLICACIONS SOCIOECONÒMIQUES

I. Introducció

A les pàgines següents hi trobareu les dades que consideram més rellevants de l'enquesta de l'INE sobre equipament i ús de les TIC de l'any 2011. Tenint en compte la voluntat de "flaix" que té aquesta publicació, és impossible incloure tota la informació continguda en el treball del INE. No obstant, pensem que les dades i els comentaris són suficients per tenir una aproximació a l'estat de la situació de l'ús de les TIC a les Illes Balears.

Les Tecnologies de la Informació i la Comunicació tenen un paper essencial en el desenvolupament social i econòmic d'un país i per això és important que els poders públics i la iniciativa privada en promoguin l'accés, la utilització i la disponibilitat a la població. També tenen un paper importantíssim, especialment per a les generacions més joves, als àmbits de la cultura, dels costums o del lleure. Cada vagada són més els autors que ens il·lustren sobre les repercussions de les TIC a la política. A tall d'exemple, Daniel Innerarity afirma que *"la irrupción de Internet va a modificar profundamente la política, que ya no puede ser practicada como hasta ahora"* (El País 02-02-12).

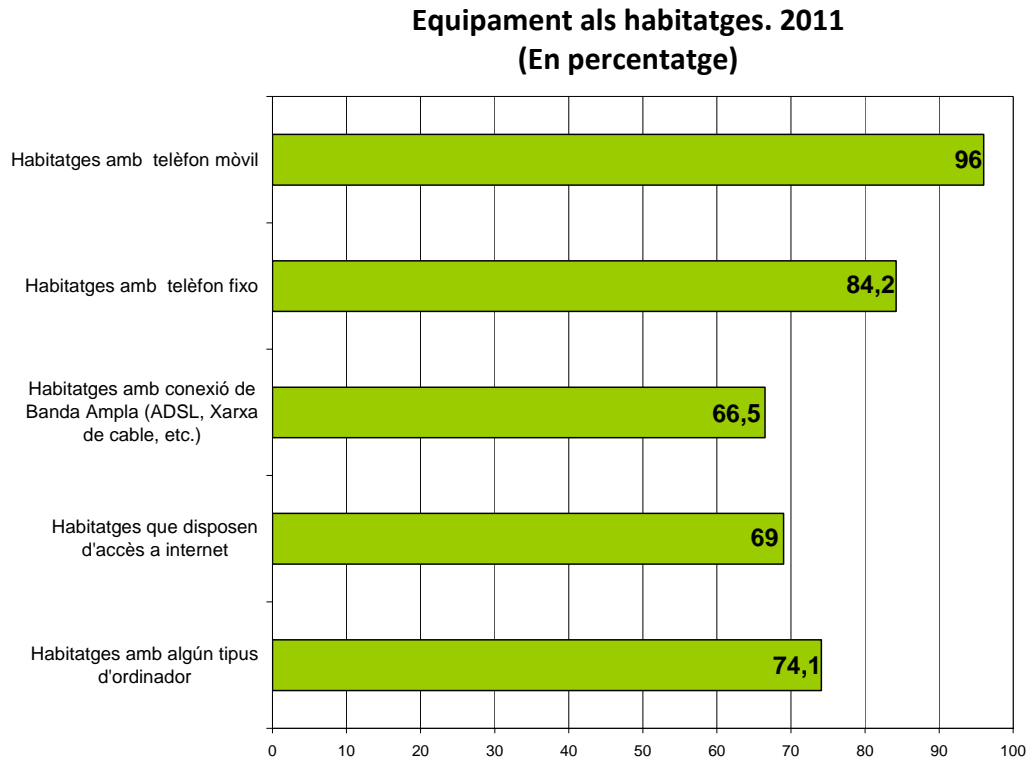
Per tant, tractem un tema polièdric del que sovint ens manca informació. En aquest sentit val la pena destacar l'esforç fet amb les publicacions **Les TIC a la pime balear** i **Les TIC i els ciutadans**, elaborats en els anys 2010 i 2011 per l'Observatori Balear de la Societat de la Informació de la Fundació iBit i l'IBESTAT. Tant de bo treballs com aquests se segueixin publicant.

II.- Les xifres més rellevants:

- Un 31% dels habitatges de Balears no tenen connexió a Internet i un 25,9% no tenen cap tipus d'ordinador.
- Els habitatges amb algun tipus d'ordenador ha augmentat un 14,2% en els darrers cinc anys, els que disposen d'accés a Internet, un 20,8%, i els habitatges amb connexió de banda ampla, un 21,7%.
- Un 51,5% dels ordinadors als habitatges són portàtils.
- Un 21,5% dels habitatges de les Illes Balears al·leguen motius de costos i un 63% motius de manca de necessitat per no gaudir d'accés a Internet. El desconeixement és la causa en el 28% dels habitatges per no tenir Internet.
- El telèfon mòbil és la TIC més utilitzada pels illencs i illenques (92,5%), mentre que tan sols compra per Internet un 22,6%.
- El 92,4% dels infants (10-15 anys) han emprat ordinador i el 83,6% Internet
- En els últims cinc anys la utilització de l'ordinador ha crescut un 12,9% i la d'Internet, un 14,6%. La compra per Internet creix un 5,1%.

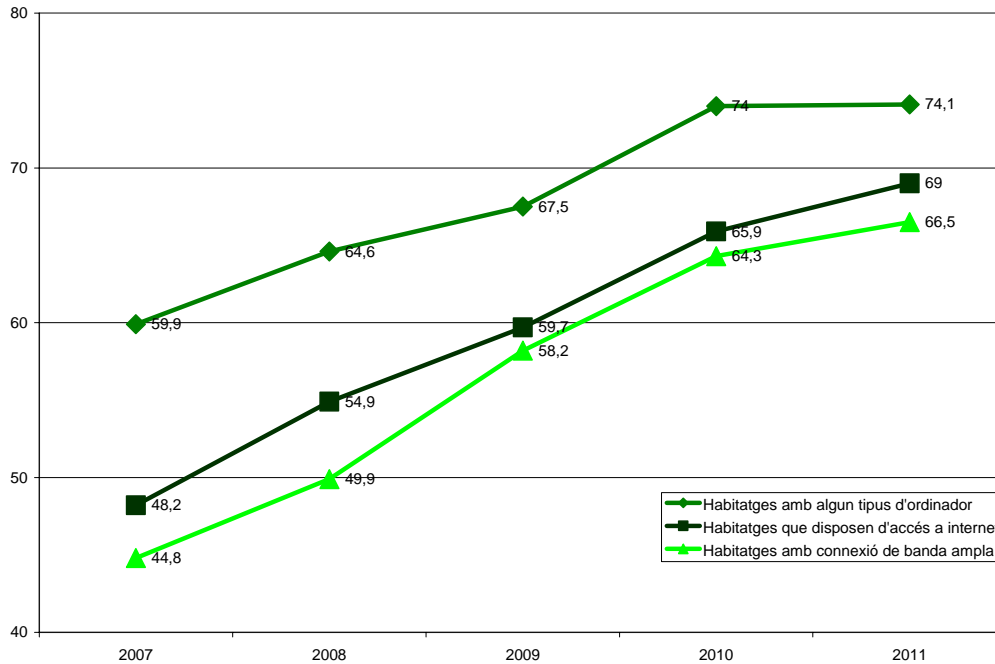
III.- Les empreses d'hostalatge

Les dades més significatives que ens ofereix la gràfica següent són que, encara ara, hi ha un 31% dels habitatges de Balears sense connexió a Internet i més d'una quarta part del habitatges no tenen cap tipus d'ordinador.

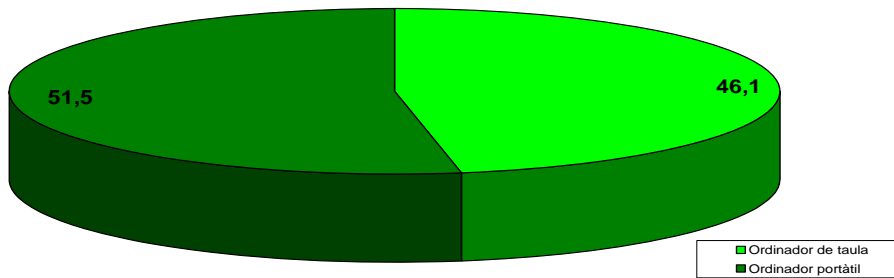
No obstant, el més interessant és observar l'espectacular evolució que s'ha produït en els darrers cinc anys. Els habitatges amb algun tipus d'ordinador han augmentat 14,2 punts percentuals i els que disposen d'accés a Internet, 20,8 punts. Finalment, els habitatges amb connexió de banda ampla ja suposen el 66,5% del total (un creixement de 21,7 punts percentuals).

**Evolució (2007-2011) equipament als habitatges
(En percentatge)**

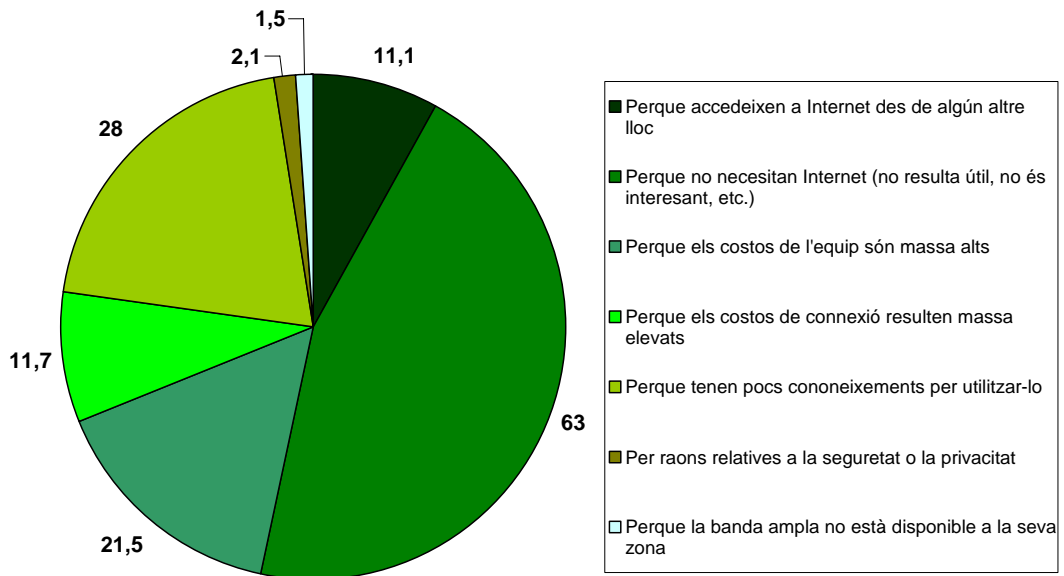
Pel que fa al tipus d'ordinador, als habitatges balears el portàtil és lleugerament majoritari.

**Tipus d'ordinador als habitatges
(En percentatge)**

A la següent gràfica hi ha dues dades rellevants: un 21,5% dels habitatges de les Illes Balears al·leguen motius de costos i un 63% motius de manca de necessitat per no gaudir d'accés a Internet. Amb tot, la informació més cridanera i, alhora preocupant, és que en un 28% dels habitatges al·leguen la manca de coneixements per utilitzar Internet com a motiu de no disposar d'aquesta tecnologia a les vivendes.

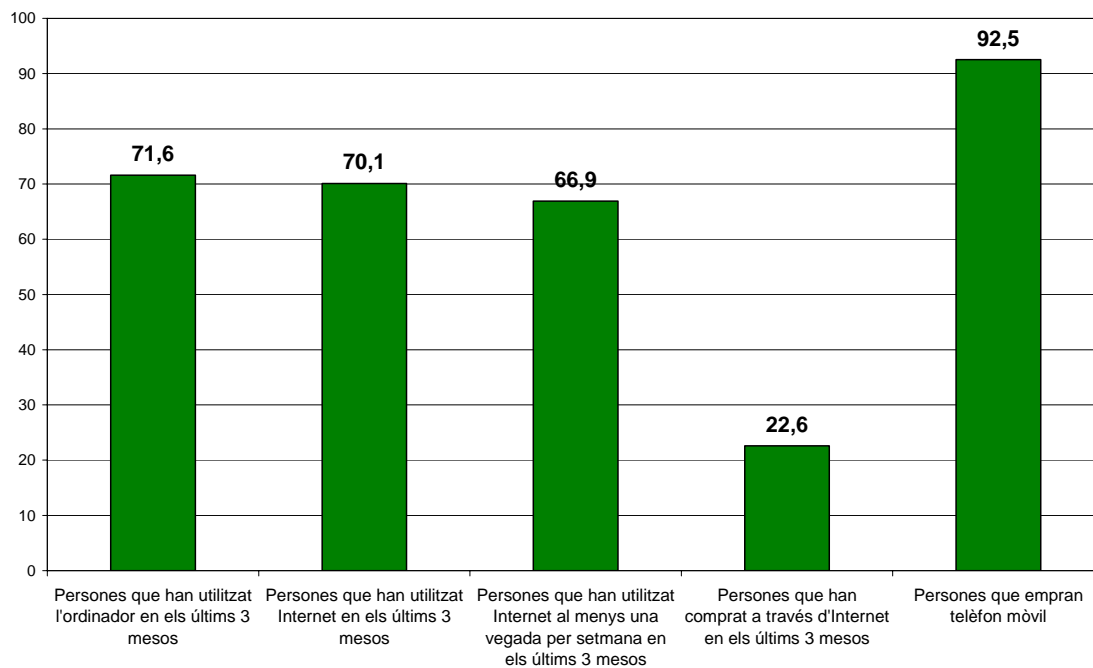
**Motius pels quals el habitatges principals no disposen d'accés a Internet. 2011
(En percentatge)**

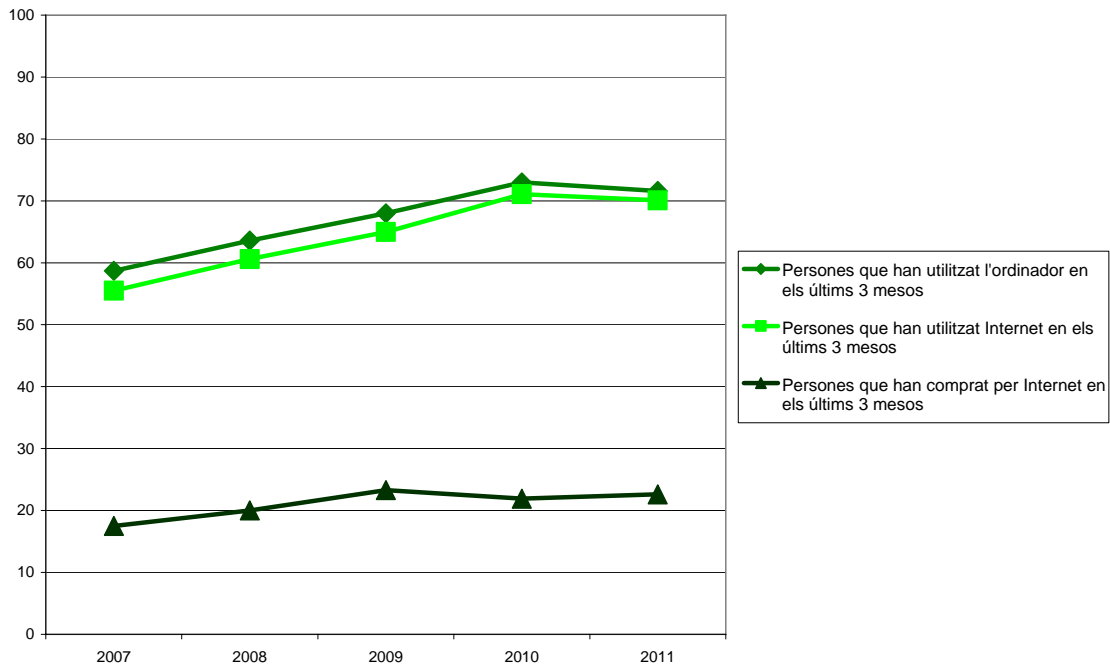
IV. Utilització de les TIC per part de les persones

El telèfon mòbil és amb diferència la TIC més utilitzada pels illencs i illenques (un 92,5%) mentre que la compra per Internet és molt baixa i tot just arriba al 22,6%. Entorn al 70% de les persones utilitzen l'ordinador i Internet.

Percentatge de persones que usen TIC. 2011

Evolució (2007-2011) de la utilització de TIC. (en percentatge)

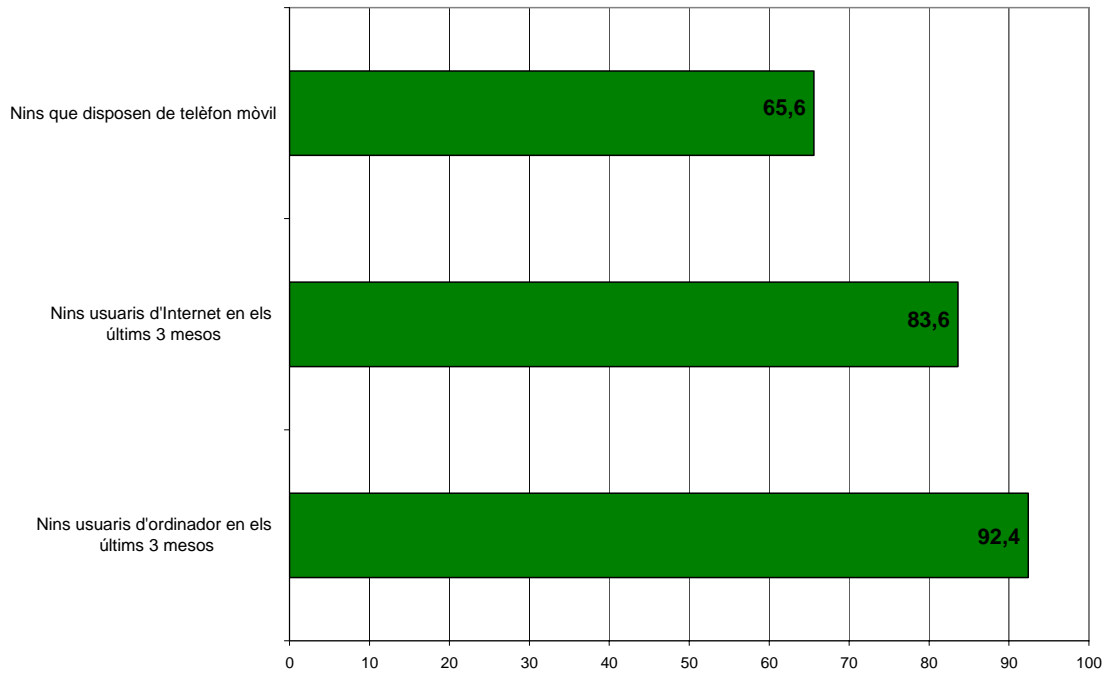

L'evolució en els últims cinc anys de la utilització de l'ordinador (+12,9%) i d'Internet (+14,6%) són positives i en sintonia amb la mitjana del conjunt de l'Estat. No obstant, probablement motivada per la situació de crisi, s'observa una tendència lleugerament a la baixa des de l'any 2010,

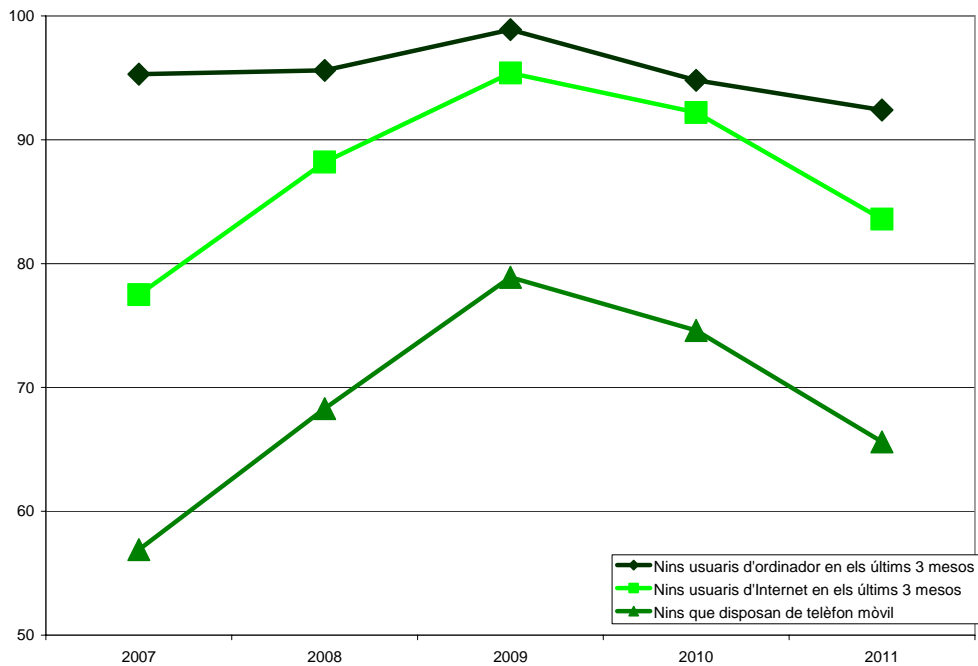
Crida l'atenció el poc creixement (+5,1%) de les persones que han comprat mitjançant Internet.

A la gràfica següent és poden observar unes dades en principi positives: el 92,4% dels menors de entre 10 i 15 anys han emprat l'ordinador i el 83,6% Internet. Però si observem l'evolució ens adonem que la crisi ha tirat a la baixa també la utilització de les TIC per part dels infants. Segur que els problemes econòmics en són el principal factor.

Percentatge d'infants (de 10 a 15 anys) que usen TIC. 2011

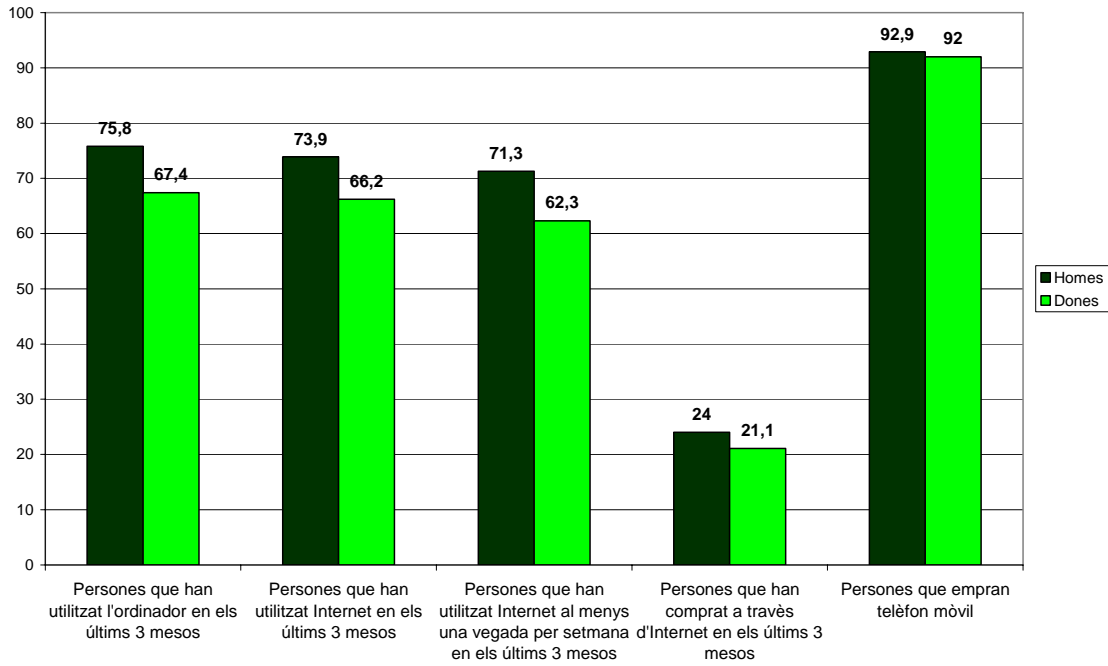

Evolució (2007-2011) de la utilització de TIC en infants (en percentatge)

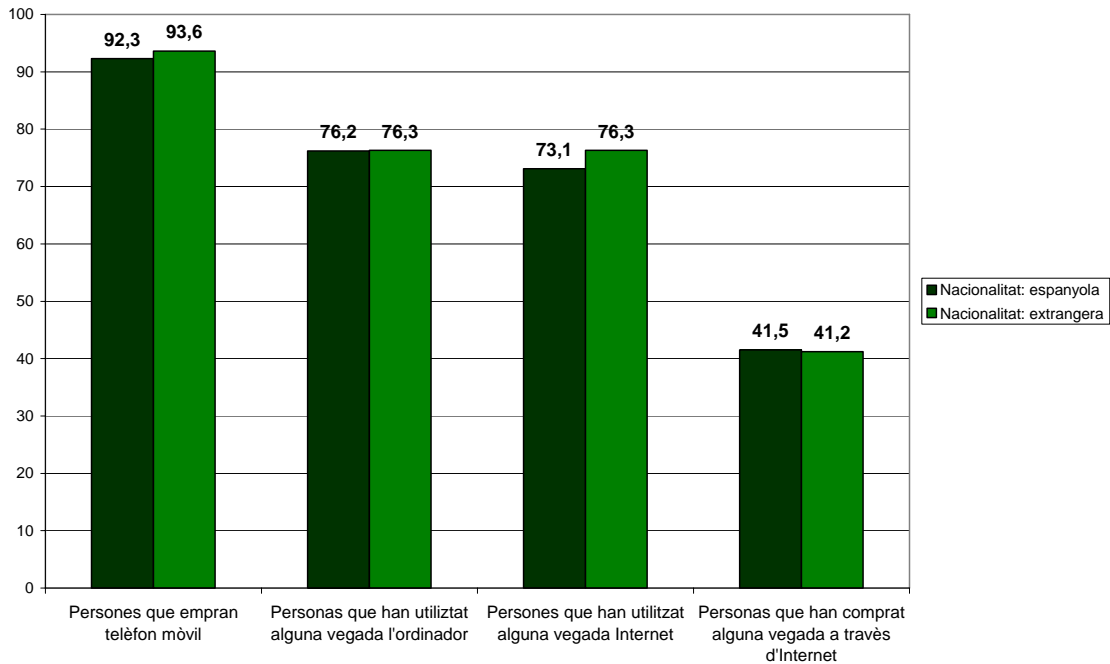
Des d'una perspectiva de gènere, val a dir que els homes utilitzen més les TIC que no les dones. Únicament existeix una quasi igualtat pel que fa a l' utilització del telèfon mòbil.

Persones que usen TIC 2011
Percentatge per sexe

Els estrangers utilitzen un poc més que els de nacionalitat espanyola totes les TIC. Només en la compra per Internet els espanyols superen, també lleugerament, als estrangers.

Persones que usen TIC 2011
Percentatge per nacionalitat

V. Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso

- Una societat moderna i amb un relatiu desenvolupament socioeconòmic no es pot acomodar a que un 28% dels habitatges no usin Internet perquè no tenen els coneixements suficients per poder incorporar a les seves dinàmiques aquesta tecnologia. Tampoc ens podem permetre que un terç de les llars de les nostres Illes no tinguin connexió de banda ampla. La primera conclusió és, idò, que és totalment vigent que: *“l'accés, la disponibilitat i la utilització de les TIC per part de la ciutadania són fonamentals, aquestes han de ser promogudes en tots els àmbits i nivells, i les mancances que es detecten en l'ús o l'abast que tenen han de ser degudament ateses i enfocades. Les TIC estan aquí per quedar-s'hi i les hem d'acollir sense por, ja que deixar-les de banda no solucionaria res, tot el contrari”* (“Les TIC i els ciutadans” iBit i IBESTAT, 2011).
- La segona conclusió és que s'ha d'observar la incidència de la crisi i, especialment, les reduccions en la disponibilitat econòmica de molts de ciutadans i ciutades en l'accés i utilització de les TIC. La tendència a la baixa en la utilització d'ordinador i d'Internet per part dels menors de 10 a 15 anys s'ha d'observar amb especial preocupació.
- Des de la Fundació Gadeso creiem que, tot i essent conscients, de les dificultats pressupostàries, s'hauria de treballar en l'impuls de la disponibilitat i l'ús de les TIC, al menys, en tres àmbits:
 - **L'educatiu:** la proposta del “Pacte social per l'educació a les Illes Balears” és una excel·lent ocasió per abordar aquest assumpte en l'àmbit escolar. Val a dir que el document base del pacte estableix com un dels seus objectius el de *l'aprofundiment en la societat del coneixement, amb impuls al domini de les tecnologies de la informació i de la comunicació*.
 - **El de l'empresa:** l'aprovació de la *Llei de suport als emprenedors i a la micro, petita i mitjana empresa de les Illes Balears* ha estat una oportunitat perduda per a l'establiment d'un marc legal, de promoció i incentivació de les TIC a la majoria de les nostres empreses. No obstant, el desenvolupament reglamentari de la llei hauria d'aconseguir una veritable extensió de les TIC a les empreses balears.
 - **El polític:** per una banda, és fonamental que en aquest tema sigui real allò de l'aprenentatge al llarg de la vida i, per un altra, la societat civil s'ha d'implicar en aquesta tasca d'“alfabetització” en el maneig de les TIC. És per això que suggerim la constitució d'un “Consell Social per l'impuls de les TIC” amb participació pública-privada.

L'OPINIÓ DELS EXPERTS

TIC I CIUTADANIA

Llorenç Huguet
Catedràtic de Ciència de la Computació
i Intel·ligència Artificial
Universitat de les Illes Balears

L'evolució tecnològica de les societats contemporànies ha anat transformant la vida econòmica, cultural, social i política; però l'actual, basada en l'ús de les Tecnologies de la Informació i les Comunicacions (TIC), transcendeix també a l'àmbit de la participació ciutadana, transformant-la en una peça clau de la qualitat democràtica; tant que hauria de ser una prioritat política de primera magnitud.

D'aquesta evolució tecnològica actual en forma part primordial l'ús d'Internet, a través dels ordinadors personals però, sobretot de cada vegada més, a través dels telèfons mòbils, de forma massiva i generalitzada en tots els àmbits socials i econòmics. Per això, no és d'estranyar la quantitat ingent d'estudis i estadístiques que es refereixen al fet quantitatiu sobre la penetració social i els usos de les TIC, com el flaix que aquí es presenta, i que certifica l'evolució dels usos i de la tècnica.

És clar que les dades estadístiques d'utilització de les TIC reflecteixen un comportament generacional, tant des del punt de vista quantitatiu com qualitatiu, creant aquest nou lloc de relacions que conforma el ciberespai, on es desenvolupa la nova ciutadania intercomunicada per la Xarxa.

Si de sempre la ciutadania s'ha entès com la màxima expressió de la responsabilitat social en acció - exercida mitjançant la participació efectiva en tots els àmbits de la societat-, avui les xarxes socials en permeten una nova expressió (ciberciutadania o ciutadania digital o e-ciutadania) que s'exerceix de cada vegada més massivament. La e-ciutadania és una onada, quasi un tsunami, que ve de baix a dalt de la piràmide generacional, amb una força inusitada ben estalonada en les habilitats i costums dels més joves.

Els joves són nadius digitals, han nascut a l'era d'Internet, que conviuen amb les TIC de manera consubstancial a la seves experiències vitals i amb la mirada posada en una constant millora de les seves competències digitals. Els joves utilitzen les TIC per millorar els seus coneixements o per donar a conèixer les seves experiències lúdiques, culturals, laborals i socials. Avui ho fan a través del telèfon mòbil, per damunt de l'ús dels ordinadors, especialment pel que fa l'accés a les xarxes socials, bàsicament facebook i twitter, o a les més professionals, com linkedin.

De manera general, les TIC s'estan convertint en l'element clau per a l'actuació i participació en la vida col·lectiva, basada en la llibertat d'opinió i d'expressió, capaç de participar i influir en la política, al mateix temps que es va constituint en un nou estil de viure. Aquesta manera de pensar i viure posa en valor, per si mateix, els conceptes de criteri i independència a l'hora de prendre decisions. En contraposició, com diu Manel Castells, la creació, distribució i manipulació de la informació com a

fonts centrals de productivitat i poder constitueixen l'infocapitalisme, del que no es pot sostreure l'explotació de dades amb finalitat, a vegades fraudulenta, de lucre econòmic.

En aquest escenari, és el telèfon mòbil qui, a més de la funcionalitat pel que fou creat - mantenir dues persones comunicades per veu-, s'ha convertit en un dels dispositius electrònics de major ús actualment. Tal és la quantitat de possibilitats que ofereix per a l'intercanvi i procés d'informació que es denominen "telèfons intel·ligents" o smartphones (en aquesta matèria és impossible fugir dels anglicismes).

Aquests telèfons (també podríem parlar de les tablets) han incorporat la complexitat dels ordinadors personals i permeten la navegació per Internet, la qual cosa permet gaudir de totes les oportunitats que la Xarxa brinda als usuaris, tant de lleure com professionals; tant des de l'ús en les xarxes socials com en serveis de banca electrònica i/o comerç electrònic. I, precisament, són aquestes oportunitats les que fan necessaris els esforços en ciberseguretat; és a dir, impedir infeccions (malware) que puguin posar en risc la privacitat i la seguretat dels usuaris, en particular pel que fa a la identitat.

El malware per a dispositius mòbils són programes dissenyats per inserir-hi virus, cucs, troians..., i el seu ús, malauradament, creix dia a dia a causa de la importància i valor de la informació que es tracta, s'emmagatzema o s'intercanvia a través d'aquests dispositius, la qual cosa representa un veritable botí per als creadors de malware, que s'aprofiten del fet que la majoria d'usuaris no són conscients de la seva vulnerabilitat.

El futur que se'ns aproxima veloçment ens duu a nous conceptes com el cloud computing (computació al núvol), Internet mòbil, informació geolocalitzada i en temps real, webs semàntiques (incorporant significats) i dades obertes i entrellaçades (estàndards interoperables), etc., que ens duren a una major interconnectivitat alhora que a una major vulnerabilitat individual.

Així, la ciberciutadania, referida a l'exercici de la ciutadania en el marc de la Societat de la Informació i del Coneixement, fa que els ciutadans, a més del paper d'usuaris consumidors de béns i serveis, ens hauríem de fer subjectes actius ens els usos concrets de les aplicacions, assumint la responsabilitat de minimitzar els riscos inherents a la compartició de recursos en la xarxa o, com es diu ara, en el núvol.

És tasca de tots incidir i aprofundir en l'alfabetització digital de tota la ciutadania, posant en valor les seves oportunitats del bon ús de les TIC, per caminar cap a una societat més transparent, més democràtica i més inclusiva, on conrear el consens social serà cada vegada més necessari i més important.

Una publicació de la Fundació Gadeso

www.gadeso.org